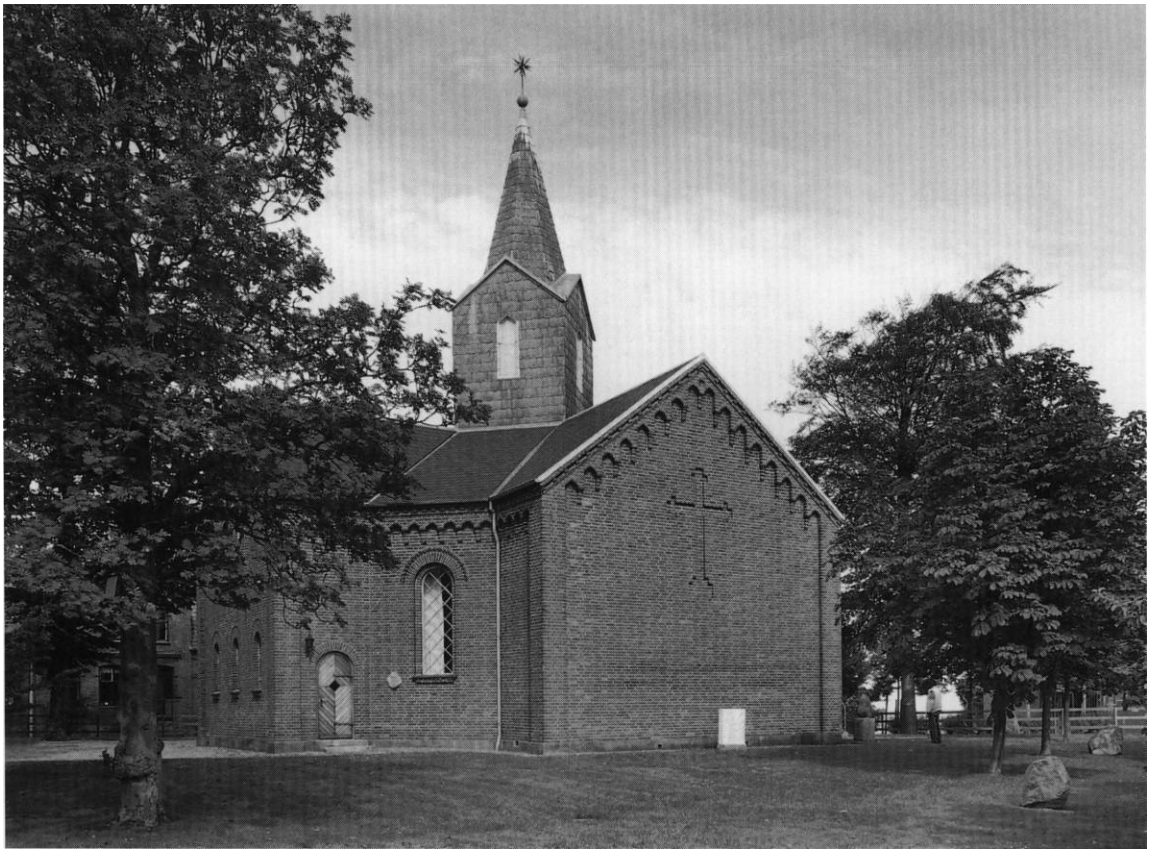

Fig. 1. Kirken set fra sydøst. HW fot. 1998. - *Die Kirche von Südosten.*

LEMVIG VALGMENIGHEDSKIRKE

Valgmenighedskirken i Kirkegade, kaldet Johanneskirken, er indviet 16. dec. 1883. Menigheden, der tæller mange medlemmer fra oplandet, var i de første årtier filial af Bøvling valgmenighed, indtil den 1907 udskiltes som selvstændig med egen præst. Tilskyndelsen til at bygge en kirke udgik bl.a. fra den grundtvigsk sindede kapellan i Tørring og Heldum (senere Ryslinge valgmenighed) Karl Poulsen (jfr. altersølv). Byggegrunden til kirken og det tidligere højskolehjem, nu præstebolig og forsamlingshus, blev skænket af gårdejer Peder Madsen og hustru Kristine, Lemvig Møllegård, hvis gravsten er opstillet ved kirken.

En krise i menighedens liv indtraf 1925, da præsten, Adolf Drewsen Christensen, trådte ud af folkekirken og dannede Lemvig frimenighed; men modsat tilfældet i Holstebro 1914 (jfr. s. 317) blev han kun fulgt af ca. en tredjedel af medlemmerne, hvorved frimenigheden fortabte retten til at bruge kirken. Den holdt i de følgende år gudstjeneste i sognekirken og bestod endnu 1944, efter at Drewsen Christensen 1933 havde forladt byen. Den tilbageblevne og største del af valgmenigheden valgte 1925 en ny præst, J. Chr. Hejlesen.[1]

Området omkring kirken, der er smukt beliggende med udsigt over by og fjord, er 1994

Fig. 2. Indre set mod øst. HW fot. 1998. - *Kircheninneres gegen Osten.*

indrettet som *skulpturhave* med arbejder af sten- og billedhuggeren Torvald Westergaard.[2] Denne efterlod ved sin død 1988 en større samling skulpturer, overvejende i granit, der er opstillet langs en sti strækkende sig fra Lemvig Museum op ad den stejle skrænt til valgmenighedskirken.[3] I haven, under gamle frugttræer i græs, er opstillet 18 af Westergaards arbejder,[4] herimellem tre såkaldte 'døbefonte', alle af granit og udført 1966-78, samt et forarbejde i marmor af 'Mor og søn' til mindemuren på Harboør kirkegård, afsløret 1942. To skulpturer, 'Væversken', 1969, og 'Dødens port', 1977, er udført af genbrugte gravsten af marmor, den første over væversken Katrine Madsen, død 1931. - I kirkens ydermur er tillige indsat to af Torvald Westergaards granitarbejder: et portrætrelief af Jakob Busk Sørensen, præst ved kirken 1931-71, indmuret 1977, og et relief 'Menneskesønnen', opsat ved 100-årsjubilæet 1983 og udført af kirkens trappesten.

Bygningen er opført 1883 efter tegning af bygmester Andreas Bentsen, Vallekilde. I sin ottekantede form svarer den nøje til valgmenighedskirkerne i Vallekilde 1882 *(DK Holbæk* 2511-14; senere ombygget) og Balle (Vejle amt) 1884.[5] Som centralbygning forener kirken i sin plan korset og ottekanten uden anden markering af den øst-vestlige orientering end hovedindgangens placering i vest og en udvendig korsblænding bag alteret i øst. En firsidet, diagonalt stillet *tagrytter* over korsskæringen fremhæver bygningens centralform.[6]

Facaderne står i blank mur af røde mursten, hvoraf et par er stemplet »Vosborg Teglværk«. Taget er tækket med skifer, tagrytteren oprindeligt med spån, nu med små plader af kunststof. Kirken fremtræder i en lidt tør, nyromansk stil

Fig. 3. Indre set mod sydvest. HW fot. 1998. - *Kircheninneres gegen Südwesten.*

med hjørneliséner og omløbende frise med spærstik, stigende i gavlene. Åbningerne er rundbuede, fordelt med tre mindre vinduer nederst i nord- og sydsiden og i gavltrekanterne herover tre større sammenkoblede vinduer samt et vindue i hver af de fire diagonalmure, de to østre lidt større end de vestre. Foruden hoveddøren i vest er der to mindre døre i korsarmenes østside. Tagrytteren krones af et ottesidet spir, endende i en stjerne.

I det indre bæres loft og tag af slanke, ottekantede træsøjler, der tillige bærer et pulpitur, som strækker sig langs de fem af kirkerummets otte sider - en konstruktion, der tydeligt røber bygmesterens forkærlighed for tømrerhåndværket. Det ferniserede trægulv er hævet tre trin omkring det flersidede alterparti. Pulpiturets gulv stiger mod væggene og giver rummet, hvor der overalt er kort afstand mellem alter, prædikestol og menighed, et præg af teater. I loftet, der nu er beklædt med plader i lyse gråblå nuancer, fremtæder bjælkerne som gulmalede ribber i en stor ottetakket stjerne. En malet bort forbinder de otte søjlehoveder. - Vægpaneler, piller og pulpitur er ligesom det øvrige træinventar holdt i rødbrune nuancer.

†*Vægmalerier.* Et ældre foto (fig. 6) viser, at østvæggen i kirkens første tid var optaget af et malet, bølgende hav, der knyttede an til alterbilledets motiv, Jesus og Peter på søen. En omløbende frise langs vægpanelet og omkring vinduerne bestod af geometriske figurer og stiliserede blomster og kornaks. De malede dekorationer er muligvis fjernet i forbindelse med en restaurering af kirken 1933 under ledelse af malermester Schaumann fra Årslev på Fyn.

Inventaret stammer i hovedsagen fra kirkens opførelsestid; træinventaret står siden 1979 be-

malet i rødbrunt med lidt forsiring i guld og mørklilla.

Alterbordet er et panelværk, hvis felter (to fortil) kantes af småsøjler i senromansk teglstensstil (med trapezkapitæler) og har malede, gyldne cirkelkors på rødbrun bund. Som *alterprydelse* tjener et stort maleri fra 1889, »Kristus og Peder på søen«, der er skænket af Kristine Madsen, Lemvig Møllegård, og udført af Peter Nicolai Møller, Kolding (olie på lærred, signeret

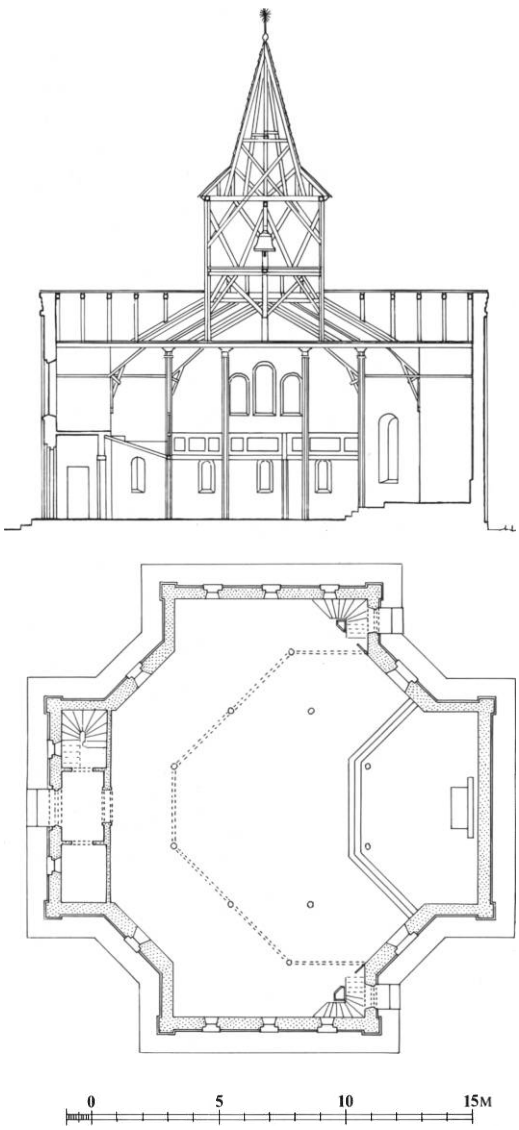

Fig. 4-5. Plan og snit set mod nord. 1:300. Målt af Poul Hansen og Ib Lydholm 1978, tegnet af MN 1999. - *Grundriß und Schnitt gegen Norden.*

1889). Som forlæg (gennem litografi) er benyttet den tyske maler Bernhard Plockhorsts (1825-1907) »Christus und Petrus auf dem Meere« i Treenighedskirken i Hannover.[7] Farveholdningen præges af kontrasten mellem den lysende Jesusskikkelse og de mørke bølger. Maleriet har nygotisk ramme med kronende kors og predella i stil med alterbordet; på dens små vinger læses det indskårne årstal »18/89«. Til rammen, der er udført af snedker C. B. Christensen i Lemvig efter kunstmalerens tegning, hørte oprindelig store flanketårne (jfr. fig. 6), der nu er henlagt på kirkeloftet. I årene indtil 1889 tjente som *†alterprydelse* et 'simpelt trækors, omvundet med blomstrende lyng, som hver sommer blev fornyet'.[8]

Altersølvet, fra 1883, bærer stempel for Johan Georg Holm (†1882) i København (Bøje 1450) og indskrift med fraktur: »Til valgmenighedskirken i Lemvig fra præsten Karl Poulsen i Ryslinge«. Kalkens ottetungede fod har graveret drueløv, knoppen er linseformet med versalerne »INRI« fordelt på fire bosser; disken har cirkelkors på fanen. En alterkande af sølv fra 1963 bærer om foden versalindskriften: »Lemvig Valgmenighed 1963«, mens en oblatæske (af sølvplet) fra samme tid er stemplet »Just Denmark 2660«. Ude af brug er en sort porcelænsalterkande fra Den kongelige Porcelænsfabrik og en tilsvarende oblatæske fra Bing & Grøndahl; begge må være fra 1889. På de meget slanke alterstager (af sølvagtig legering) læses i skriveskrift: »Fra J. M.Jespersen 8. december 1883«;[9] nyere syvstage.

Døbefonten (fig. 7) er romansk, af granit, erhvervet i begyndelsen af 1900'erne fra en have i byen og stammer formentlig oprindelig fra Nørlem kirke. Fonten, 87 cm høj, er af nordvestjysk bægerbladstype (Mackeprang, *Døbefonte* 156ff., 407), den grålige fod er formet som en søjlebase og kummen udført af en rødgrå sten, tvm. 75 cm. Dens underside har en krans af bægerblade (eller godronnering), og mundingen har attisk profil, hvis øvre rundstav er erstattet af platte.. I et af bægerbladene er indhugget et lille, ligearmet kors, og på mundingsranden ses tilsvarende versalen »H«.[10] Harmonisk

Fig. 6. Indre set mod øst o. 1900. Efter postkort. - *Das Kircheninnere gegen Osten, um 1900.*

fordybning med afløbshul i midten (nu lukket med cement). Opsat midt for alteret, indtil 1979 ved nordvæggen. Glat dåbsfad i sølvagtig legering.[11]

Prædikestolen er femsidet med enkle arkadefelter, har hjørnesøjler svarende til alterbordets, og en - ligeledes femsidet - underbygning med trekløverarkader. Opsat i hjørnet syd for alteret med stejl opgang i øst. *Stolestaderne,* der har karakter af bænke, er opsat amfiteatralsk, fortsættende på et femsidet *pulpitur,* over hvis enkle fyldingsbrystning midtfor er opsat fire kvadratiske *malerier* af evangelisternes symboler, udført 1908 af Niels Bjerre.

Orglet fra 1963 er af standardtype 'Ishøj' med seks stemmer, ét manual og pedal, bygget af Th. Frobenius & Co., Kgs. Lyngby. Disposition: Manual: Gedakt 8', Principal 4', Rørfløjte 4', Oktav 2', Spidsfløjte 1'. Pedal: Subbas 16'. Pedalkoppel. På pulpituret i vest.

†*Orgel,* 1916, med 7 stemmer, ét manual og anhangspedal, bygget af Horsens Orgelbyggeri ved M. Sørensen. Disposition: Manual: Bordun 16', Principal 8', Gedakt 8', Salicional 8', Aeoline 8', Vox Celeste 8' (= Salicional 8' + Aeoline 8'), Oktav 4', Fløjte 4'; svelle. Pedal: anhang.

Fig. 7. Døbefont, romansk, af granit (s. 420). Erhvervet i begyndelsen af 1900'erne fra en have i byen, oprindelig vistnok fra Nørlem kirke. HW fot. 1998. - *Romanische Granittaufe. Anfang des 20. Jhds. von einem Garten in der Stadt erworben, ursprünglich wahrscheinlich von der Kirche in Nørlem stammend.*

Koppel M 4'-M.[12] Pneumatisk aktion, bælgventilvindlade.

Et *basrelief,* »Helligånden«, i marmor, udført af Torvald Westergaard 1925, er opsat på nordvæggen, og under pulpituret hænger ti indrammede fotografier af valgmenighedens præster.

En *lysekrone* i barokstil, ophængt midt i kirken, bærer på hængekuglen indskriften: »Skænket af Gaardejer Jens Chr. Ovesen og Hustru 1932«. Den tidligere lysekrone af træ, formet som en ottesidet borg, er henlagt på loftet.

Klokken, fra 1883, af jern, tvm. 83 cm, har profileret slagring og bærer på legemet årstallet »Mdccclxxxiii«, mens en indskrift med reliefversaler om halsen meddeler fabrikatet: »Bochumer Verein. Gussstahl Fabrik«. Ophængt i vuggebom i tagrytteren.

En *mindekrans* fra 1903, med blade og sløjfe i sølvmalet blik, bærer graveret indskrift: »Ved Valgmenighedspræst N. P. Nielsens Jordefærd d. 30.6.03« og er indsat bag glas i ramme af bejdset eg (nu på kirkeloftet).[13]

KILDER OG HENVISNINGER

Tegninger. Opmåling af plan og snit ved Poul Hansen og Ib Lydholm 1978.

Litteratur. Asger Højmark og Uffe Hansen, *De grundtvigske Fri- og Valgmenigheder,* Odense 1944, 350-55. - Holger Knudsen m.fl., *Lemvig Valgmenighedskirke. Johanneskirken 1883-1983,* Lemvig 1983.

Beskrivelse ved Niels Jørgen Poulsen (historisk indledning og bygning), Ebbe Nyborg (inventar) og Ole Olesen (orgler). Redaktionen afsluttet 1999.

[1] *Højmark og Hansen* 1944, 350-55; J. Søndergaard Jacobsen, *Lemvig Købstads Historie,* Lemvig 1969, 189-99.

[2] Om Torvald Westergaard, der var mangeårigt medlem af valgmenigheden, se også Lemvig kirkegård, s. 424f.

[3] *FRAM* 1994, 126-32.

[4] En fortegnelse over Westergaards arbejder findes i Lemvig Museum.

[5] Med mindre ændringer er også valgmenighedskirken i Odder (*DK Århus,* 2583-86), indviet 1886, opbygget som Andreas Bentsens centralkirker.

[6] Andreas Bentsen, hvis udkast til valgmenighedskirken i Vallekilde findes i Samlingen af arkitekturtegninger i Kunstakademiets bibliotek (inv.nr. 13999 a-g), er påvirket af den svenske arkitekt Emil Langlet (1824-98), der agiterede for centralkirken som den mest egnede for protestantisk gudstjeneste, et synspunkt der navnlig gjorde indtryk i valgmenighedskredse. Jfr. beskrivelsen af valgmenighedskirken i Odder (*DK Århus* 2583-86, med videre henvisninger i note 5).

[7] Notat (ved kirken) af valgmenighedspræst Holger Knudsen; samme i *Kirkeblad for Lemvig og omegns Valgmenighed* 1994, med henvisning til assistance fra Torben Skov, Holstebro Museum.

[8] *Kirkeblad for Lemvig og omegns Valgmenighed* 1989 (ved alterbilledets jubilæum) med henvisning til *Lemvig Folkeblad* 21. april 1889.

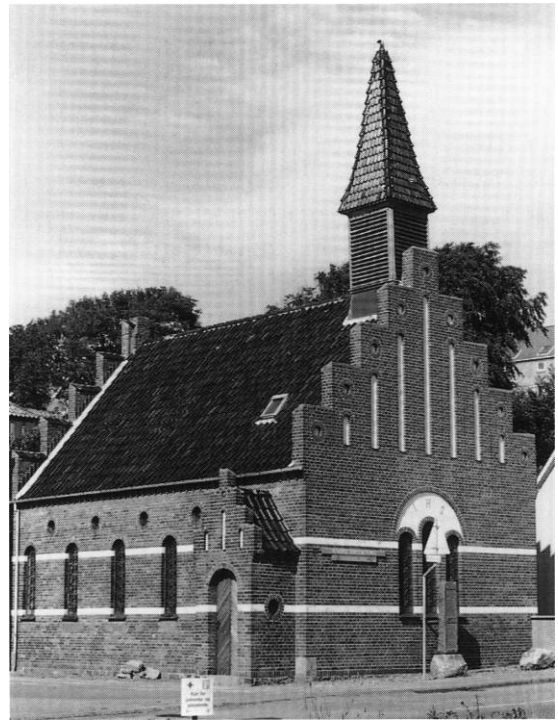
[9] J. M.Jespersen var lærer i Rom (Skodborg hrd.).

[10] Jfr. døbefonte i bl.a. Øse, Brøndum og Vester Nebel (DK Ribe 1615f., 1950, 1984) og E. Rump, »Inskriptionen på Øster Hornum fonten«, i *Fra Himmerland og Kjær Herred* 1972, 5ff.

[11] Skænket af konsul Møller, Lemvig, 1883.

[12] Helga Refstrup: Organister og kirkesangere ved Lemvig Valgmenighedskirke, i *Holger Knudsen & al.* 1983, 126-31. Th. Frobenius & Co.: Orgelfortegnelse 1937. Th. Frobenius & Sønners ark.

[13] N. P. Nielsen var valgmenighedspræst i Bøvling 1892-1903.

Helligkors katolske kirke, tidligere Lemvig metodistkirke, set fra sydvest (s. 423). NJP fot. 1998. - *Die katholische Kirche des Heiligen Kreuzes, ehemalige Methodistenkirche von Lemvig, Südwestansicht.*